

## **VERSLAG 2019 ECONOMISCH-HISTORISCHE ACTIVITEITEN NEHA-IISG**

In de overeenkomst tussen het Internationaal Instituut voor Sociale Geschiedenis (IISG) en Stichting het NEHA uit 2004 zijn vier taken omschreven die het IISG vanaf 1 januari 2005 van het NEHA overneemt en waarover het IISG aan de Stichting het NEHA verantwoording aflegt:

***1. Het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA;***

***2. Het verrichten van economisch-historisch onderzoek;***

***3. Het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch- historisch onderzoek en andere informatie die voor de economische geschiedenis relevant is;***

***4. Het bevorderen van (debat over) de economische en bedrijfsgeschiedenis in de ruimste zin van het woord door het beleggen van bijeenkomsten ten behoeve van begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis.***

Hieronder wordt aan de hand van deze taken gerapporteerd over het jaar 2019. Overigens is vanaf 2017 de hechte relatie tussen beide instellingen verder verankerd in de vernieuwde IISG-statuten waarin onder meer wordt gesteld dat het IISG ten doel heeft “het bevorderen van de wetenschappelijke studie van de internationale en nationale sociaaleconomische geschiedenis in de ruimste zin”. En dat het IISG dit doel tracht te bereiken door: “het uitbreiden, ontsluiten en in stand houden van een wetenschappelijke collectie op sociaaleconomisch-historisch gebied”. Bij het IISG is Jacques van Gerwen verantwoordelijk voor de acquisitie, ontsluiting en ter beschikking stelling van de economisch-historische collecties.

***1. Het behouden, uitbreiden, ontsluiten en ter beschikking stellen voor onderzoek, tentoonstelling en andere doeleinden van de verzameling van het NEHA***

De collectie is gericht op het verzamelen van bronnen die van belang zijn voor de bestudering van de economische geschiedenis van Nederland in een brede internationale context en heeft als doel de ondersteuning van het wetenschappelijk economisch-historisch onderzoek. Van oudsher heeft de NEHA-collectie drie zwaartepunten: 1) antiquarische werken en statistisch materiaal, 2) inmiddels ruim 900 manuscripten en archivalia op het gebied van handel, handelswetenschappen, nijverheid, landbouw en het bank- en verzekeringswezen, numismatiek, en 3) publicaties van en over de Nederlandse economie en bedrijfsgeschiedenis. Bij de acquisitie van eigentijdse publicaties ligt de nadruk op de thema's global economic history, great divergence, de platform- en data economie, slavernij, economische en sociale ongelijkheid, Nederlandse (en internationale) bedrijfsgeschiedenis en Nederlandse ondernemersbiografieën. Daarnaast wordt aandacht besteed aan de verwerving van tweedehandsboeken, veelal verschenen in het grijze circuit, die betrekking hebben op jubilerende ondernemingen, economische belangenorganisaties zoals Kamers van Koophandel en ondernemersbiografieën. Een ander aandachtspunt vormen de papieren jaarverslagen van Nederlandse ondernemingen (tot het jaar 2000) en andere bedrijfsdocumenten zoals prospectussen.

Het jaarlijkse aankoopbudget bedraagt 25.000 euro. In het verslagjaar is het budget in grote lijnen als volgt besteed: periodieken (30 procent), nieuwe boeken (40 procent) en antiquarische boeken en manuscripten (30 procent). Bovendien is er een bestemmingsreserve voor incidentele grote aankopen. In het verslagjaar is daar geen beroep opgedaan. Niet onvermeld mag blijven dat jaarlijks de NEHA-collectie wordt verrijkt met archivalia en boeken door schenking van particuliere personen, bedrijven en instellingen. Een overzicht van verworven antiquarische boeken en manuscripten (door aankoop en/of schenking) is opgenomen in Bijlage 1.

### **Aanwinsten**

In velerlei opzichten is 2019 een uitzonderlijk jaar. In de eerste plaats door de omvang en de rijke inhoud van de acquisities:

- Het Historisch Fondsenarchief van de Amsterdamse Beurs (bruikleen, 300 meter), Officiële prijscouranten (1796-2009) (bruikleen 100 meter), drie periodieken *De Nieuwe Financier en Kapitalist*, 1903-1940, *Dagelijksche Beurscourant (Nederlandsche Financier)*, 1919-1943 en het *Finantieel Weekblad voor den Fondsenhandel*, 1914-1962 (schenking, samen 15 meter);
- Het archief van het Bureau voor bedrijfskundig onderzoek ir. Th. Strauss te Baarn (schenking, 5,5 meter na schoning);
- Lotichiusbank (opgezegde bruikleen, na schoning 10,5 meter).

Bovendien zijn we erin geslaagd om de omvangrijke acquisities - bijna 500 strekkende meter bruto - met behulp van de collega's van de afdeling collectieverwerking van beschrijvingen en inventarissen te voorzien en deze via het catalogus systeem voor bezoekers direct toegankelijk te maken.

#### *Historisch fondsenarchief van de Amsterdamse Beurs*

Na een grondige voorbereiding heeft op 20 maart 2019 de officiële overdracht plaatsgevonden van het Historisch Fondsenarchief van Stichting Capital Amsterdam (SCA) aan het NEHA tijdens een feestelijke gongceremonie op Beursplein 5. Deze collectie met een omvang van 300 strekkende meter bevat circa 2,5 miljoen pagina's aan financieel-economische data van ruim 2.800 ooit aan de Amsterdamse beurs genoteerde binnen- en buitenlandse ondernemingen, organisaties en overheden gedurende de periode 1850-1996. Tezamen met 100 strekkende meter aan officiële prijscouranten en enige andere periodieken (1796-2009) gaat het om de meest omvangrijke acquisitie (deels bruikleen, deels schenking) in de 105-jarige geschiedenis van het NEHA. Eind 2018 hadden de SCA en het NEHA hierover al een principe-overeenkomst gesloten en konden de voorbereidingen voor de fysieke verhuizing en de beschrijving in het catalogus systeem worden voorbereid. De fysieke verhuizing van het fondsenarchief heeft op 12 maart 2019 plaatsgevonden. Dankzij de medewerking van diverse collega's is de verhuizing voorspoedig verlopen en is de collectie ook direct toegankelijk gemaakt door de conversie van een SCA-databestand naar ons catalogus systeem (ARCH04724). Op 21 maart heeft de formele overdracht plaatsgevonden en is de bruikleenovereenkomst ondertekend door mevr. dr. J. Dijkman namens het NEHA-bestuur. Zowel intern als extern is aandacht besteed aan deze acquisitie: live tv-uitzending bij RTL-Z, nieuws op de IISG website, artikel in *Het Financieele Dagblad* op 21.3.2019.

#### *Archief Bureau voor bedrijfskundig onderzoek ir. Th. Strauss te Baarn*

Het archief van ir. Th. Strauss is van grote waarde omdat het een bijzondere verzameling consultancy rapporten bevat van ondernemingen verspreid over heel Nederland. Het betreft bedrijfsadviezen uit de jaren '30, '40, '50 en '60 die een goed inzicht geven op micro niveau

en daarmee op analyses van de organisatie van de productie en de inschakeling van arbeid op de werkvloer. Dit is betrekkelijk schaars economisch- en sociaal-historisch bronnenmateriaal. Onderzoekers blijken weinig zicht te hebben op ontwikkelingen die zich binnen ondernemingen op de werkvloer afspelen.

#### *Lotichiusbank*

Op basis van extern advies (Dick Wijmer en Ton de Graaf, respectievelijk bedrijfsarchivaris en bedrijfshistoricus bij ABN AMRO) en onze eigen kennis en expertise (mede ook van Joost Jonker) heeft een grondige selectie en waardering van het grotendeels ongeordende bedrijfsarchief van de Lotichiusbank plaatsgevonden. Uitgangspunten daarbij waren zowel inhoudelijk als praktisch: inhoudelijk vooral die documenten selecteren die een goed inzicht geven in de financiële relaties tussen de bank en diverse grote en kleine ondernemingen in Oost Brabant, in Eindhoven en Helmond en omgeving in het bijzonder en in de vrijwillige liquidatie van de bank begin jaren 'twintig. Het archief dat grotendeels betrekking heeft op een relatief korte periode (1918-1923) geeft een zeer gedetailleerd inzicht in de omvangrijke papieren en administratieve handelingen en daarmee document-productie die gepaard gingen met het uitvoeren van de dagelijkse financiële transacties tussen banken, en met particuliere en zakelijke cliënten. Om praktische redenen is besloten om grote hoeveelheden reeksen journalen, wisselboeken, kwitanties en routine-achtige correspondentie te vernietigen. Door deze verantwoorde selectie kon de oorspronkelijke omvang van het grotendeels ongeordende archief worden terug gebracht van 65 naar ruim 10 meter. Deze acquisitie betreft feitelijk een beëindiging van een NEHA-bruikleen aan het Regionaal Historisch Centrum Eindhoven door dit centrum.

#### *Algemene Werkgevers Vereniging Nederland (AWVN)*

In de loop van 2019 hebben diverse gesprekken plaatsgevonden met de Algemene Werkgevers Vereniging Nederland (AWVN) over de overdracht van aanvullingen (zowel op papier als digitaal) op hun archief dat ooit door het NEHA is verworven maar al geruime tijd geleden aan het IISG is overgedragen. Het is de bedoeling dat deze overdracht in 2020 wordt geëffectueerd.

Uit de nalatenschap van de gerenommeerde prof.dr. Peter Spufford zijn ruim 30 strekkende meter overwegend numismatische publicaties verworven evenals enkele archivalische documenten. De boeken dienen nog te worden gecatalogiseerd.

Voor een totaaloverzicht van alle overige acquisities in 2019 zie bijlage 1.

### **Beheer collecties**

#### *Ontsluiting en Digitalisering*

Wat betreft het beheer van de collecties kan worden gerapporteerd dat Piet Lourens binnen de daarvoor beschikbare tijd weer heel veel werk heeft verricht bij het beschrijven van nieuw verworven oude documenten en een betere ontsluiting van collectie-onderdelen (zoals de gilden collectie (ARCH03838) en de collectie verordeningen, plakaten en ordonnanties (ARCH03815, ARCH04007, ARCH04147 en ARCH04781).

Bij Metamorfoze zijn met succes de volgende projecten ter digitalisering ingebracht:

- De verschillende collecties prijscouranten ARCH03972, ARCH04014, ARCH03625, ARCH04047, ARCH04102, ARCH04072.

- *De Nederlandsche naamlooze vennootschappen* / door A.H. van Nierop en E. Baak (1882-1948).
- *Financieel adresboek voor Nederland* (1895-1950).

#### *Ondernemers database*

In het verslagjaar is de database met biografische informatie over Nederlandse ondernemers uitgebreid, zie: <http://www.iisg.nl/ondernemers/>. De database bevat circa 5.000 verwijzingen naar biografische portretten van Nederlandse ondernemers vanaf de vroegmoderne tijd tot heden. Het fysiek verzamelen van deze portretten in de vorm van biografieën en lemma's in biografische woordenboeken en monografieën had speciale aandacht.

#### *Munten-, papiergeld en penningencollectie*

Van groot belang is dat op 12 augustus het NEHA in de persoon van Jan Lucassen een bruikleenovereenkomst heeft gesloten met de Nationale Numismatische Collectie (NNC) in beheer bij De Nederlandsche Bank. Deze bruikleen betreft een zeer waardevolle collectie papiergeld, munten en penningen onder meer beschreven in: Jan Lucassen, *Gids van de papiergeld-verzameling van het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief. Catalogus van de collectie tot circa 1850* (Amsterdam 1992) en J.B.H. Otker "De penningen, loodjes en munten in de collecties van het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief", *Economisch-Historisch jaarboek*, 32 (1967-1968), 282-318. Deze NEHA bruikleen aan achtereenvolgens het Koninklijk Munten- en Penningen Kabinet in Leiden, het Geldmuseum in Utrecht en nu het NNC in Amsterdam is daarmee formeel goed geregeld. Inmiddels is aan deze bruikleenovereenkomst nog een aanvulling toegevoegd. Op 24 oktober 2019 is afscheid genomen van de beheerder van de collectie E. van Haften. Hij is opgevolgd door Annemieke de Gooijer. Vanwege de renovatie van het kantoor van De Nederlandsche Bank zal de collectie vanaf medio 2020 tijdelijk worden ondergebracht in het voormalig gebouw van Johan Enschede in Haarlem.

#### *Toekomst digitale bedrijfshistorische collecties*

Tijdens een in december 2018 gehouden NEHA-bestuursvergadering is het idee geopperd om in 2019 een bijeenkomst te wijden aan de toekomst van bedrijfshistorische collecties in het algemeen en bedrijfsarchieven in het bijzonder. De gedachten daarbij gaan uit naar een open linked data platform voor bedrijfshistorische collecties evenals het zoeken naar antwoorden op de vraag: wat staat het NEHA te doen in het digitale tijdperk wanneer het gaat om het behoud en het toegankelijk maken van bedrijfshistorische collecties, gelet op allerlei bedreigingen zoals de onzichtbaarheid van digitale collecties. Voor de toekomst van het bedrijfshistorisch erfgoed is samenwerking onontbeerlijk. Hoe kan die samenwerking worden gerealiseerd? Alvorens een grote bijeenkomst met stakeholders te beleggen, leek het het NEHA-bestuur zinvol om eerst in een kleiner gezelschap over deze zaken van gedachten te wisselen. Voor deze expertmeeting die gehouden werd op woensdag 24 april zijn alle relevante erfgoedorganisaties op het gebied van bedrijfshistorische collecties in Nederland uitgenodigd zoals de Vereniging Bedrijf & Historie, Stichting Bedrijfs geschiedenis, Netwerk voor Bedrijfsmatig Archiveren, en het Platform Particuliere Archieven. Bovendien zijn ook collega's uit Vlaanderen die betrokken zijn bij een bedrijfserfgoedcampagne, een samenwerkingsverband van Archiefbank Vlaanderen, het Rijksarchief in België en het ETWIE (Expertisecentrum voor Technisch, Wetenschappelijk en Industrieel Erfgoed) uitgenodigd. Tijdens de expertmeeting zijn de uitdagingen rondom het behoud en beheer van digitale bedrijfsarchieven van verschillende kanten (archiefvormers, archiefbeheerders en

intermediairs als het NEHA) uitvoerig besproken. Duidelijk werd dat we momenteel in een overgangsfase zitten van analoog naar digitaal, met deels dezelfde issues zoals selectie en waardering, de gebrekkige bereidheid bij veel ondernemingen om in hun historisch erfgoed te investeren, de (beperkte) mogelijkheden bij het openbaar archiefwezen om bedrijfsarchieven te acquireren en beheren, maar ook deels nieuwe praktische en technische ICT-issues.

Gelet op de beschikbare mogelijkheden (geld, personeel, expertise) ziet het bestuur op de korte en middellange termijn voor het NEHA een vooralsnog beperkte rol weggelegd. Hierbij dient te worden bedacht dat het ondernemen van mogelijke concrete activiteiten zoals het opzetten van een digitaal platform voor bedrijfshistorische collecties en het ‘oogsten’ van websites van platform- en high tech-ondernemingen zeker kunnen bijdragen aan een grotere bewustwording van de historische waarde van bedrijfshistorische collecties maar zeker geen oplossing bieden voor de uitdagingen verbonden aan het behoud en beheer van digital born bedrijfsarchieven.

#### *Bruiklenen*

Het verstrekken van inhoudelijke informatie en het voorbereiden van een bruikleen (Waerdye van Lijfrente van Johan de Witt 1671), voor de jubileum tentoonstelling 300 jaar ASR (te houden in 2020)

Bruikleen aan het Museum aan de Schelde (MAS) voor de tentoonstelling “100x Congo, een eeuw Congolese kunst in Antwerpen. Het gaat om diverse zeventiende eeuwse documenten uit de collectie J.A. Velle.

## **2. Het verrichten van economisch-historisch onderzoek**

### **Onderzoeksprojecten**

#### **2.1 Slavernij-project**

Het project is een initiatief van het IISG/NEHA. De aanvragers zijn: prof. dr. Marcel van der Linden (IISG), prof. dr. Henk den Heijer (Universiteit Leiden), prof. dr. Karel Davids (VU). Gedurende vijf jaar zijn drie onderzoekers in dit project werkzaam: Tamira Combrink (IISG), Pepijn Brandon (VU) en Gerhard Kok (Universiteit Leiden).

Het project *Slaves, commodities and logistics: the direct and indirect, the immediate and long-term economic impact of eighteenth-century Dutch Republic transatlantic slave-based activities* is in de juni 2019 formeel afgerond met de publicatie van het synthese-artikel ‘De betekenis van de Atlantische slavernij voor de Nederlandse economie in de tweede helft van de achttiende eeuw’, met Pepijn Brandon als eerste en Ulbe Bosma als tweede auteur. De resultaten uit dit artikel werden gepresenteerd op een drukbezochte bijeenkomst op het IISG op 26 juni 2019 (zie ook onder punt 4). De bijeenkomst werd mede-georganiseerd vanuit het NEHA. Het artikel ontving grote media-aandacht in binnen- en buitenland (o.a. Nieuwsuur, Voorpagina en wetenschapsbijlage NRC, OVT, De Volkskrant, De Standaard (België), New York Times).

#### **2.2 Laboratories of Capitalism: Naval shipyards in the Atlantic world as centers of innovation in production, administration and labor control (1720-1870) Veni grant (2017-2020) NWO**

Dit project onderzoekt de raakvlakken tussen oorlogsindustrie, (gedwongen) arbeidsverhoudingen en kapitalistische ontwikkeling. Marinewerven speelden in de achttiende en negentiende eeuw een vooraanstaande rol bij de invoering van industriële productiemethoden. De grote staatsbedrijven liepen technologisch vaak voor op

privéondernemingen. Ze maakten daarbij niet alleen gebruik van loonarbeiders, maar ook van dwangarbeiders en slaven. In het onderzoek wordt zowel gekeken naar de vraag onder welke omstandigheden de marinewerven zelf er wel of niet in slaagden de overstap te maken naar industriële productie, als naar de vraag wat de voorwaarden waren voor verspreiding van de innovaties op de marinewerven naar andere bedrijven. Dergelijk vergelijkend onderzoek kan nieuw licht te werpen op de geschiedenis van het industrieel kapitalisme.

Binnen het kader van dit project werkte Pepijn Brandon onder meer als gastredacteur mee aan een regulier special issue en een ‘virtual special issue’ van de *International Review of Social History* over respectievelijk vrije en onvrije arbeidsverhoudingen in havensteden en onder het kolonialisme. Ook organiseerde hij in mei 2019 een conferentie over de plaats van geweld in de geschiedenis van het kapitalisme, ‘Towards a Global History of Primitive Accumulation’. De conferentie werd ondersteund door IISG, University of Pittsburgh, Carnegie Mellon University en Houston University, en trok meer dan honderd deelnemers en bezoekers. Videoregistraties van de keynote lezingen en het slotpanel zijn te vinden op het youtube kanaal van het IISG.

In de zomer van 2019 werkte de Erasmus Exchange Student Musa Azimli twee maanden lang als onderzoeksassistent in dit project. Hij onderzocht gedwongen arbeidspraktijken op de marinewerf in Istanbul in de negentiende eeuw.

### **2.3 Diamonds in Borneo: Commodities as Concepts in Context**

Het project Diamonds in Borneo is afgerond op 1 januari 2019. De tool is te vinden op: <https://github.com/CLARIAH/serpens/tree/master/Slicing-and-Dicing-Newspapers/code/datamanagement>

De resultaten zijn gepubliceerd in: Karin Hofmeester, Ashkan Ashkpour, Katrien Depuydt, Jesse de Does, “Diamonds in Borneo: Commodities as Concepts in Context”, Proceedings of the 3rd International Conference on Digital Access to Textual Cultural Heritage: <https://dl.acm.org/doi/10.1145/3322905.3322924>

*Een schitterende erfenis: 125 jaar nalatenschap van de Algemene Nederlandse Diamantbewerders Bond (ANDB)*

In november 2019 was het 125 jaar geleden dat de ANDB werd opgericht. Het IISG beheert het 70 strekkende meters tellende ANDB archief en zag in dit jubileumjaar een goede aanleiding om stil te staan bij de bond die zo’n enorm belangrijke rol heeft gespeeld in de geschiedenis van de Nederlandse vakbeweging. en de strijd. Onder de titel ‘Een Schitterende erfenis’ organiseerden Karin Hofmeester en Susan Leclercq een groot publieksproject over de bond. Doel van het project was de aandacht van het grote publiek te vestigen op de bond en zijn ‘schitterende erfenis’: het (geheel gedigitaliseerde) archief, het door Berlage ontworpen bondsgebouw De Burcht, maar ook de verworvenheden van de Bond en haar leden zoals de acht-urige werkdag en uitkeringen bij ziekte en werkloosheid.

Het project omvatte onder meer Vele Handen crowd sourcing project waardoor de data van de uitgebreide ledenadministratie van de ANDB kon worden ingevoerd. Op basis van deze data is een website gemaakt die het mogelijk maakt op naam naar leden te zoeken: zie <https://diamantbewerders.nl>.

Levensverhalen van diamantbewerders staan ook centraal in het publieksboek *Een schitterende erfenis: 125 jaar nalatenschap van de Algemene Nederlandse*

*Diamantbewerders Bond* geredigeerd door Karin Hofmeester met bijdragen van verschillende auteurs. De geschiedenis van de bond wordt geschetst in de context van de ontwikkelingen in de industrie die zo belangrijk was voor de Amsterdamse economie.

Vijf levensverhalen stonden centraal in een serie zeer goed bezochte story telling events die we vanaf eind november tot eind december in De Burcht organiseerden, terwijl op de gevel van het gebouw een lichtprojectie van de kunstenaars Machteld Aardse en Femke Kempkes te zien was, gebaseerd op ANDB archiefmateriaal. Tenslotte organiseerde het Joods Historisch Museum in nauwe samenwerking met het IISG de tentoonstelling Amsterdam Diamantstad <https://jck.nl/nl/tentoonstelling/amsterdam-diamantstad>.

Het project heeft veel mensen bereikt en gezien de reacties van het publiek op de storytelling events in De Burcht en de tentoonstelling in het Joods Historisch Museum zijn onze doelstellingen gehaald.

## **2.4 Regional industrialization in Northwestern Europe and China, circa 1800 - present Publicaties**

Dit door het European Research Council (ERC) gefinancierde project is op 1 september 2015 van start gegaan en duurt vijf jaar. Het project staat onder leiding van Bas van Leeuwen en wordt uitgevoerd door een onderzoeksteam van twee promovendi, een postdoc en twee onderzoeksassistenten. Het project is gebaseerd op het gegeven dat we, vanwege een gebrek aan systematisch verzamelde historische data en regionale informatie, eigenlijk nog verbazingwekkend weinig weten over de negentiende-eeuwse Industriële Revolutie. In dit onderzoek wordt - aan de hand van datasets - veel nauwkeuriger naar de ontwikkelingen in Europese en Chinese regio's gekeken. Doel is te onderzoeken welke factoren bepaalden hoe en in welk tempo industrieën in verschillende Europese en Chinese regio's zich ontwikkelden. De onderliggende vraag is of de Industriële Revolutie in Noordwest-Europa wel zo maatgevend is voor de manier waarop andere gebieden in de wereld zich ontwikkelden. Onder leiding van Bas van Leeuwen, is Robin Philips van december 2015 tot januari 2020 als promovendus aangesteld. Zijn onderzoek richt zich op regionale patronen van industrialisatie en economische groei in België en Nederland in de periode 1820-2010. Philips heeft hiervoor databases opgesteld met betrekking tot het aantal bedrijven en de tewerkstelling in de industriële sector, onderverdeeld naar industriële sectoren en gemeenten, alsook andere variabelen van lokale economische groei in België en Nederland gedurende de negentiende en twintigste eeuw. Een onderdeel hiervan, de reconstructie van een industrietelling voor Nederland in 1896, is in 2019 uitgegeven in het *TSEG/Low Countries Journal of Social and Economic History* onder de titel "Construction of a Census of Companies for the Netherlands in 1896".

### **Quantitative Economic History of China**

In samenhang met bovenstaand onderzoeksprogramma is in 2015 de Quantitative Economic History of China-series van start gegaan. Dit is een serie monografieën en bundels met economisch-historische data over China vanaf circa 600 AD tot heden. Omdat de Chinese data vaak uitleg behoeven voor de Westerse lezer, bevat elk boek een uitgebreide beschrijving en analyse gevolgd door een reeks tabellen. Nadat er onder meer delen zijn verschenen over customs accounts (2016) en de landbouw tijdens de Qing dynasty landbouw (2017), zijn in 2019 drie manuscripten gereed gekomen (te publiceren in 2020) over respectievelijk onderwijs, land and labour tax, and the work point system. De series, ge-edit

door Bas van Leeuwen, Yi Xu en Robin Philips, wordt uitgegeven door Brill (<http://www.brill.com/products/series/quantitative-economichistory-china>). De data zullen twee jaar na publicatie vrij online beschikbaar worden gemaakt.

Bijlage 2 bevat een overzicht van in het verslagjaar tot stand gekomen economisch-historische publicaties.

### ***3. Het scheppen van mogelijkheden tot publicatie van onderzoeksresultaten van economisch-historisch onderzoek en andere informatie die voor de economische geschiedenis relevant is.***

De inhoudsopgaven, artikelen en recensies van de in 2019 verschenen nummers van het *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis /The Low Countries Journal of Social and Economic History (TSEG)* zijn te vinden in open access via [www.tseg.nl](http://www.tseg.nl) en op papier via uitgeverij Verloren. In het jaar 2019 zijn de nummers 1 en 2 als afzonderlijke nummers verschenen, en nummer 3/4 als dubbelnummer. Er zijn in 2019 12 artikelen gepubliceerd, waarvan 4 in het Nederlands en 8 in het Engels. Er zijn 36 recensies geplaatst.

Het aantal aangeboden artikelen en speciale nummers loopt langzaam terug. De redactie vermoedt dat dit onder andere te maken heeft met het ontbreken van de impactfactor. Veel jonge onderzoekers worden door hun werkgevers verplicht om te publiceren in tijdschriften met een impactfactor.<sup>1</sup> Daarom heeft de redactie besloten om in 2020 opnieuw een gooi te doen naar een hogere status. Omdat regelmatig publiceren met goedgevulde nummers daarvoor noodzakelijk is, is met instemming van het IISG besloten om vanaf 2020 nog maar 3x per jaar te verschijnen. Het abonnementsgeld blijft ongewijzigd. Het zal niet worden verlaagd, maar ook niet worden verhoogd, wat bij 4 nummers waarschijnlijk wel het geval zou zijn geweest. De productiekosten voor uitgeverij Verloren vallen uiteen in vaste en variabele kosten. Vanwege de relatief kleine oplage van het TSEG heeft zijn de vaste kosten relatief hoog. Een aflevering minder produceren betekent niet veel minder kosten.

In het maatschappelijk debat is TSEG nog altijd een goed zichtbare speler. Het artikel van Ulbe Bosma en Pepijn Brandon over de betekenis van de slavernij in Nederland heeft veel stof doen opwaaien en is uitgebreid in de pers geweest. Ook het artikel van Mark Ponte over de zwarte gemeenschap in Amsterdam is veelbesproken geweest.

---

<sup>1</sup> De impactfactor is een maat die weergeeft hoe vaak een wetenschappelijk tijdschrift geciteerd wordt. Hoe vaker de artikelen uit een bepaald wetenschappelijk tijdschrift in andere tijdschriften worden geciteerd, des te hoger de impactfactor. De impactfactor is onder andere bedoeld om (mede) een indruk te geven van het relatieve aanzien (prestige) van een tijdschrift. Voor wetenschappers is de impactfactor van belang, omdat het lang gezien werd als maat voor de relatieve aanzien (het belang) van het tijdschrift. Naarmate hun publicaties in tijdschriften met een hogere impactfactor worden gepubliceerd, kunnen hun carrièrekansen stijgen. De VSNU onderkent echter dat de impactfactor geen kwaliteitsmaat is voor wetenschappers en is tegen het gebruik daarvan. PhD studenten krijgen echter vaak de opdracht op alleen te publiceren in tijdschriften met een impactfactor. Om deze reden wordt TSEG overgeslagen.

Jaarlijks publiceert Clarivate Analytics (voorheen het "Institute for Scientific Information" en later Thomson Scientific) een lijst met de door hen berekende impactfactoren, die worden gepubliceerd in de jaarlijkse publicatie "Journal Citation Reports".



Het contract met het huidige Uopen Journals platform loopt aan het einde van 2020 af, waardoor op korte termijn aansluiting bij een nieuw publicatieplatform nodig is. Stichting OPuS en het KNAW Humanities Cluster (HuC) hebben een projectvoorstel gemaakt voor een nationaal tijdschriftenplatform. Het tijdschriftenplatform, waar het TSEG ook een plaats zal krijgen, biedt geestes- en sociale wetenschappers de mogelijkheid zonder financiële drempels te publiceren in relevante, *peer reviewed* tijdschriften die in volledig open access beschikbaar zijn.

De redactie bestond in 2019 uit: Jutta Bolt (Universiteit Groningen/Universiteit Lund, Zweden, voorzitter kernredactie tot oktober 2019), Wouter Ryckbosch (Vrije Universiteit Brussel, kernredactie, voorzitter vanaf oktober 2019), Jessica Dijkman (Universiteit Utrecht, kernredactie vanaf oktober 2019), Isabelle Devos (Universiteit Gent), Hilde Greefs (Universiteit Antwerpen), Dennie Oude Nijhuis (Universiteit Leiden), Marion Pluskota (Universiteit Leiden), Matthias van Rossum (IISG), Yves Segers (Universiteit Leuven) en Astrid Verburg (IISG, redactiesecretaris, kernredactie).

***4. Het bevorderen van (debat over) de economische en bedrijfsgeschiedenis in de ruimste zin van het woord door onder meer jaarlijks minstens een bijeenkomst te beleggen ten behoeve van de leden/begunstigers van het NEHA en andere belangstellenden in de economische geschiedenis.***

*Slavernij*

"Hoe belangrijk was de Atlantische slavernij voor de Nederlandse economie in de achttiende eeuw?" Op woensdag 26 juni presenteerden Ulbe Bosman en Pepijn Brandon namens een onderzoeksgroep van het IISG, de Vrije Universiteit en de Universiteit Leiden de uitkomsten van een meerjarig wetenschappelijk onderzoek naar deze vraag. Voor het eerst wordt een wetenschappelijk onderbouwde en dus toetsbare indicatie gegeven van het profijt dat Nederland trok van de slavernij. Daaronder vallen, naast de slavenhandel, ook de handel en verwerking van door slaven geproduceerde goederen zoals suiker, koffie en tabak. Met behulp van nieuwe cijfers willen de onderzoekers het grote gewicht van op slavernij gebaseerde activiteiten binnen de Nederlandse economie duiden. Naar het oordeel van de onderzoekers hielden deze activiteiten de achttiende-eeuwse Nederlandse economie drijvende. De bijeenkomst werd gemodereerd door Noraly Beyer. De eerste exemplaren van het onderzoek werden aangeboden aan de Amsterdamse wethouder voor onderwijs, Marjolein Moorman, Linda Nooitmeer, voorzitter van NiNsee en Martine Gosselink, hoofd van de afdeling Geschiedenis van het Rijksmuseum.

*Oral history project*

In 2017 en 2018 zijn door het IISG twee oral history-projecten uitgevoerd met voormalig vakbondsleiders Wim Kok (16 uur video) en Lodewijk de Waal (6 uur video). Deze geven zicht op de ontwikkeling van de Nederlandse arbeidsverhoudingen in het laatste kwart van de twintigste eeuw. Voor een goed en evenwichtig ‘polder’-beeld, is het van belang dat ook de werkgeverskant wordt belicht. Daarom is het verheugend dat het IISG in 2019 een overeenkomst met de VNO NCW heeft afgesloten voor een serie van 19 interviews met voormalig voorzitters en directeuren. De werkgeversorganisatie zal bijdragen aan de financiering daarvan. Net als de interviews met Kok en De Waal zullen deze worden afgenomen door VPRO-journalist Leonard Ornstein. Onderzoeker Dennie Oude-Nijhuis wordt verantwoordelijk voor het voorbereidende onderzoek.

### **Bijzonder hoogleraarschap**

In 1994 heeft het NEHA de bijzondere leerstoel ‘Bedrijfsgeschiedenis inclusief de sociale aspecten’ ingesteld. Deze is gevestigd aan de UvA. Vanaf 1 januari 2012 wordt deze leerstoel bekleed door prof.dr. J.P.B. Jonker (zie bijgaand separaat verslag, Bijlage 3). Met ingang van 1 januari 2017 is zijn aanstelling met vijf jaar verlengd. Het curatorium wordt gevormd door J. Lucassen (voorzitter), prof.dr. H. van Nierop, dr. C. Lesger en dr. J. van Gerwen (ambtelijk secretaris).

### **Samenstelling NEHA bestuur in 2019**

Prof. dr J. Lucassen, voorzitter (2021, tweede termijn), mevrouw dr. J. Dijkman, secretaris (eerste termijn 2020), drs. W. Terwisscha tot Scheltinga (2022, tweede termijn) mevrouw dr. J. Bolt (2021, eerste termijn) en prof. dr. K.J.P.F.M. Ch. Jeurgens (2021, eerste termijn).

Het bestuur van de Stichting Het Nederlandsch Economisch-Historisch Archief (NEHA) en het bestuur van het Unger-Van Brerofonds bestaan per 1 september 2010 uit dezelfde personen. Belangrijke doelstelling van het Fonds is het mogelijk maken van publicaties op het terrein van de economische geschiedenis, de historische demografie en de sociale geschiedenis, daaronder begrepen onder meer de koloniale geschiedenis, de landbouwgeschiedenis en de vrouwengeschiedenis. Daarnaast is het Unger-Van Brero Fonds betrokken bij bijzondere leerstoelen op het terrein van de sociaal-economische geschiedenis. Het fonds subsidieert abonnementen van promovendi en postdocs op het *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis/ The Low Countries Journal of Social and Economic History*. Dit gebeurt via het N.W. Posthumus Instituut, de onderzoekschool op het terrein van de economische en sociale geschiedenis.

Beide stichtingen streven coördinatie en wederzijdse versterking van activiteiten met betrekking tot de economische geschiedenis na. De stichtingen - ieder met eigen doelstellingen en middelen - zijn statutair verder geheel onafhankelijk van elkaar. <http://www.unger-vanbrerofonds.nl/>. Beide stichtingen hebben een ANBI-status.

### **Samenstelling Raad van Advies in 2019**

Dr J. Barendregt (2019-2022, vierde termijn), prof.dr. E. Homburg (2017-2020, eerste termijn), dr. B. Gales (2018-2021, eerste termijn), prof. dr A. Janssens (2018-2021, derde termijn), drs A. Jongerius (2018-2021, tweede termijn), dr J. Mooij (2018-2021, tweede termijn), dr N. Wellink (2017-2020, eerste termijn).

Het NEHA is in de persoon van Joost Jonker en Jacques van Gerwen actief in diverse binnen- en buitenlandse netwerken van bedrijfshistorici (zoals Vereniging Bedrijf & Historie, Stichting Bedrijfsgeschiedenis en de European Business History Association EBHA).

## Bijlage 1 aanwinsten

### *Archivalia*

Historisch Fondsenarchief Amsterdamse effectenbeurs <https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH04724>  
Prijs-Courant der Effecten <https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH04764>  
Amsterdamsch Effectenblad <https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH04765>  
Nieuw Algemeen Effectenblad <https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH04766>  
(Officiële) Prijscourant <https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH04767>  
Bijzondere koerslijsten uit (de jaren van) de Tweede Wereldoorlog  
<https://search.iisg.amsterdam/Record/ARCH04768>

De Nieuwe Financier en Kapitalist, 1903-1940, ZF 41088 <https://search.iisg.amsterdam/Record/1334401>  
Dagelijksche Beurscourant (Nederlandsche Financier), 1919-1943, ZF 41089  
<https://search.iisg.amsterdam/Record/1334505>  
Finantieel Weekblad voor den Fondsenhandel 1914-1962, ZF 41087  
<https://search.iisg.amsterdam/Record/1347392>

*Schenkings en bruiklenen van de Stichting Capital Amsterdam (SCA)*

Huishoudboekjes en balansen van H.B. Struivig de Groot (1874-1963), onderwijzer, ingenieur, eigenaar werktuigenfabriek te Bodegraven en directeur van elektrotechnische handelsmaatschappij Rietschoten en Houwens NV te Rotterdam, 1874-1963, ARCH04739.

*Schenking mevr. B. van Joost, Oosterhout*

Account book with numerous (often long-term) transactions relating to persons in the region Kortrijk, Lendeledde, Rumbek, Waregem, 1713-1768, toegevoegd aan ARCH04555/129.

*Veiling Arenberg*

Accountantsrapporten, jaarrekening balansen en winst- en verliesrekeningen van de Zuid-Nederlandsche Kleedingfabriek NV, Tilburg, NV Kleedermagazijnen voorheen P. van den Brul, de NV Lakenhandel van Woudenberg & Co en de NV Zuid-Nederlandse Kleedingfabriek, de Verenigde Kleding-Magazijnen NV, NV Kleedingfabriek De Industrie, Rotterdam, de NV Kleedingmagazijnen v/h Gebr. Bervoets, Rotterdam, de NV Kleedingmagazijnen v/h Gebr. Bervoets, Amsterdam betrekking hebbende op de periode 1959-1974, ARCH04728.

*Schenking G. Haitjema (Barneveld)*

*Meinen Geschäftsfreunden. Adolf Arnhold* (Naunhof/ Leipzig, Adolf Arnhold, n.d. (± 1910), met een eigendomsstempel van Bertram Schefman & Co. Maastricht. Bontwerkerij - Textiel. Bereiden - Reinigen - Verven van Pelserijen, toegevoegd aan ARCH04555/134.

*Veiling Bubb Kuyper*

Lot of ± 60 financial documents concerning a parish in Neuenkirchen (Schleschwig Holstein), ± 1727-1755, all pen and ink, mostly receipts of payment, toegevoegd aan ARCH04555/132.

*Veiling Bubb Kuyper*

Losrentebrief (letter of redeemable rents), manuscript, concerning members of the Mieris family (relatives of the late Mieris Janss. Gores and heirs of Hielebrant(?) Gerbrantss, son of the late Elsgen Pieterss.); the losrentebrief was bought on 11 December 1642 and also concerns Isbrandt Janss Pranger and Simon Janss Rijser; the document is dated 30 July 1665; with wax seal and a similar document concerning a 'losrentebrief' bought in Monnickendam, of "vijffhondert car.[olus] guldens" concerning the married couple Dirck Marsout for Christoffel Bootz, "coopman in cruidenierswaeren", and Geertruijdt Outgerts, echtelieden, inhabitants of Amsterdam, and for the benefit of Grietgen Pieters Bakkers, widow of Cornelis Corneliss Bordingh, wonende tot Broeck, dated 17 January 1676, toegevoegd aan ARCH04555/131.

*Veiling Bubb Kuyper*

*L.J.W. Eskens, kunst-haarwerker. Het maken van Heeren en Dames Garnituren. Graftomben in Schilderijen, tegen Concurrerende prijzen* (N.pl., n.publ., n.d. (±1830). Zeldzame catalogus van een "kunst-haarwerker", toegevoegd aan ARCH04555/133.

*Veiling Bubb Kuiper*

Album containing photos (gelatin silver prints), ± 1930-1940, showing views from and on various ships. Album by a young Dutch sailor, who travelled (and worked) on various ships and visited various harbours, i.a. Uddevalla (Sweden), Cape Town and Durban (South Africa), Lourenco-Marques, Zanzibar, Tanga (Tanzania) and Beira (Mosambique), Alicante, Barcelona, Tarragon, Malaga and Passajes (Spain), Oporto (Portugal), Smyrna (Turkey), La Brea (Trinidad), Willemstad (Curaçao), New York (i.a. Coney Island), Funchal (Madeira), Carupano and La Cuaira (Venezuela). I.a. shots of M.S. Bloemfontein, Jagersfontein and Meliskerk. And a private album with various snapshots, perhaps by the same, all 1930's, with (family) portraits, but also various views in the Netherlands and abroad (i.a. a visit to the Dutch Ford automobile factory and E.N.C.I. in Maastricht), toegevoegd aan ARCH04769.

*Veiling Bubb Kuiper*

Lot of 4 sample books, containing ± 300 samples of different types of textile in various sizes i.a. brocade, ± 1910, all laid down or tipped-on paper, some with sm. manufacturer's ticket of "J. Dalger et Cie. Lyon". And "Histoire de la Décoration des Tissus" (manuscript in pen and ink, ± 1890, no pagination), toegevoegd aan ARCH04555.

*Veiling Bubb Kuiper*

Collection of 12 archival documents on paper relating to the Southern Netherlands (1650-1689). Twelve 17th-c. archival documents issued by Philips IV, Charles II and Marquis de Gastanaga, concerning, among others, the measuring of the duchy of Brabant, the soap trade, the circulation of counterfeit money in the province of Liège, war payments and various other financial issues, toegevoegd aan ARCH04555.

*Arenberg Auctions*

G. Arntz, (1900-1988). 18 autograph letters signed ("Gerd") to "Liebe Liesbeth und lieber Arthur [Kaufmann]", dated "Wassenaar 21.1.48". Friendly and interesting letter to the artist Arthur Kaufmann (1888-1971) and his wife, documenting Arntz' life in the Netherlands shortly after the war. He i.a. thanks the couple for the letter and parcel with food he received that was sent from Vermont, writing about his memories, about people he met and on his work. Also sending a print from the series of illustrations he made for *Candide*. Interesting letters, i.a. on appointments, publications of works by Arntz, the artist Arthur Kaufmann, exhibitions. Met divers drukwerk *Gerd Arntz. Druckgrafik 1920-1970. "Erinnern durch Abbilden"* (an autobiographical text, 31 photostat typescript lvs. (A4, comprising title, main text [26 lvs.] and 4 lvs. "Exkurs: Bildstatistik" and a small stack of related invitations, small catalogues. Toegevoegd aan ARCH00242.

*Veiling Bubb Kuiper*

Arbeitsbuch (Gesetz vom 26. Februar 1935, RGBl. I S. 311) Nr. 40/2 614759 S. Juliana Schulz, geb. Ruf. Geburtstag 21. November 1890, Geburtsort Jungnau, Kreis Sigmaringen. 38 (= 40) S. Ausgestellt am 19.5.38 vom Arbeitsamt Berlin, Bezirksstelle Süd, mit mehreren Einträgen der Rudolph Karstadt Aktiengesellschaft zwischen dem 19.5.38 und dem 14.8.39, einem der Gerdes & Klein, Gürtelfabrikation, ab 9.2.40 und einem der Gärtnerei Römmer vom 13.5.45 bis 12.4.46. – Hakenkreuz auf dem vorderen Einband getilgt. Toegevoegd aan ARCH04412.

*Wilhelm Hohmann*

Geïllustreerde prent getiteld A compleat tyting table [...] published according to act of parliament (London: Rivington and Knapp, 1765).

*Nalatenschap Peter Spufford*

Verzameling van 31 brieven aan/van Jan Keppler, makelaar in tabak (1892-1898) (deels later), grotendeels door Keppler geschreven vanuit hotels in binnen- en buitenland aan zijn aanstaande vrouw Bertha Bavelaar. Correspondentie heeft betrekking op de tabakshandel. Samen met twee portretfoto's op carte-de-visite formaat van Jan Keppler op jonge leeftijd en op latere leeftijd, toegevoegd aan ARCH04555/139-140.

*Zwiggelaar Veiling*

Vrienden-Boek van Pauline en Willem Hovy door den echt verbonden te Zeist, den 18 Mei 1866. Ingeleid met een paar bijbelspreuken en bijgehouden tot oktober 1914. 31 beschreven pagina's met namen en/ of handtekeningen met hier en daar een spreuk, vers of opdracht van een zeer internationaal gezelschap. Willem Hovy was o.a. mede-oprichter van het Nederlands Werkliedenverbond, betrokken bij de oprichting van de

Christelijke Patroonsvereniging Boaz en lid van de Eerste Kamer vanaf 1901, toegevoegd aan ARCH04555/141-142.

Zwiggelaar Veiling

Lot of 34 dispatch notes, English, 1886-1903, letterpress and filled out manually, partly w. printed letterheads. Dispatch notes for shipments of coal from Great Britain to the Netherlands (mostly Newcastle-on-Tyne to Rotterdam), toegevoegd aan ARCH04555/138.

Veiling Bubb Kuyper

## Boeken

A. Verwer, *Nederlants see-rechten; avaryen; en bodemeryen: Begrepen in de De Gemeene Costuimen vander See; de Placcaten van Keiser Karel den Vijfden. 1551; en Koning Filips den II. 1563; 't Tractaet van Mr. Quintyn Weitsen van de Nederlantsche Avaryen: Ende daerenboven in Eene Verhandelinghe nopende het Recht der Hollantsche Bodemeryen (...)* (Amsterdam J. Boom, 1711).

Veiling Bubb Kuyper

Ebeling, E(lisabeth), *Der Tulpenschwindel. Eine Erzählung für die Jugend von 10–14 Jahren*. Mit vier Bildern von L. Benus, Zweite Auflage (Glogau, Carl Flemming, 1890).

Wilhelm Hohmann

*Löhne im vor- und frühindustriellen Deutschland. Materialien zur Entwicklung von Lohnsätzen von der Mitte des 18. bis zur Mitte des 19. Jahrhunderts. Göttinger Beiträge zur Wirtschafts- und Sozialgeschichte, Band 7.* Göttingen, Schwartz, 1984. (8) 631 S., zahlr. Tab., (2) S. Anz. Materialerhebung: Leitung: Horst H. Möller. Bearbeitung: H. H. Möller und – auch als Leiter einer Arbeitsgruppe (D. Fricke-Drewitz), K. C. Smid, E. Spindel) – H.-J. Gerhard.

Wilhelm Hohmann

Gunst, Konrad, *Die Geldentwertung in den Jahren 1914–1924. Mit vergleichenden Tabellen der Preise der wichtigsten Lebensmittel und Bedarfsartikel sowie einer Uebersicht über die Entwicklung der Löhne und Gehälter und Aufwertungs-Tabelle. Unter Benützung amtlichen Materials zusammengestellt und bearbeitet* (Pfullingen, G. Knapp & Cie., 1925).

Wilhelm Hohmann

Hermann, Benedikt Franz Johann, *Statistische Schilderung von Rußland, in Rücksicht auf Bevölkerung, Landesbeschaffenheit, Naturprodukte, Landwirtschaft, Bergbau, Manufakturen und Handel* (St. Petersburg + Leipzig, bey Christian Tornow und Compagnie + bey Friedrich Gotthold Jacobäer, 1790).

„... Russisch-kaiserlicher Hofrath, und der kaiserlichen Akademie der Wissenschaften in St. Petersburg, wie auch der freyen ökonomischen Gesellschaft daselbst und anderer gelehrten Gesellschaften Mitglied.“

Wilhelm Hohmann

Hol, Rudolf, *Haupt-Wechsel-Buch in Pari zum Gebrauch für alle Wechsel- und Handlungs- Plätze in Europa. Begleitet mit einer grossen Pari-Tabelle* (Erster Theil. Basel, gedruckt bey Wilhelm Haas, dem Sohne, 1792).

Wilhelm Hohmann

Minoprio, J(onas) (Hg.), *Jahrbuch für Volks- und Staatswirthschaft aller Länder der Erde*. Erster Jahrgang, (Berlin, G. Reimer, 1880).

Wilhelm Hohmann

*Koopmans en winkeliers hand-boekje, Waar in men met een opslag kan zien, als men weet tot wat Prys 't Stuk, de El, het Pond, of wat het ook zyn mag, gekogt is; hoe veel de Somma van de geheele Koop bedraagt* (Amsterdam, Widow J. Haffman and P. van Dorth, n.d. (±1768).

Zwiggelaar Veiling

Nelkenbrecher, J.C. *Allgemeines Taschenbuch der Münz-, Maaß- und Gewichtskunde für Banquiers und Kaufleute* (Ed. J. Ph. Schellenberg, Berlin, Sanderschen Buchhandlung, 1820) 13th ed.

Wilhelm Hohmann

*Tractaat van commercie, tusschen ... den koning der beide Sicilien en de ... Staaten Generaal der Vereenigde Nederlanden. &c. [getekend (in druk) door De Graaf van Faulon, Finochietti en W.R. van Heekeren e.a.] (Den Haag, Jacobus Scheltus, 1753).*

*Zwiggelaar Veiling*

Journal d'agriculture et des manufactures des Pays-Bas 1825-1830, elf delen

Op de Korrel. Maandblad voor het personeel der tot de Verenigde Kunstmestfabrieken Mekog-Albatros N.V. behorende maatschappijen, Maandblad voor het personeel werkzaam bij de Unie van Kunstmestfabrieken B.V. (UKF), DSM.

Diverse jaarverslagen o.a. Beambtenfonds van de Staatsmijnen in Limburg (1920-1921, 1944, 1945, 1946).

Beambtenfonds van de Maatschappij tot exploitatie van Limburgsche steenkolenmijnen te Heerlen, 1921, 1940, 1941, 1942.

Natuurkundige voordrachten 1937, 1951 en 1961.

Natuurkundige verhandelingen, 1828.

*Schenking Ernst Homburg*

## Bijlage 2 Economisch-Historische publicaties in 2019

General Labour History of Africa: Workers, Employers and Governments, 20th-21st Centuries Bellucci, S. (ed.) & Andreas, E. (ed.), 2019, Martlesham: Boydell & Brewer / James Currey. 782 p.

The "Labour Question" in Africanist Historiography. Bellucci, S. & Andreas, E., 2019, *General Labour History of Africa: Workers, Employers and Governments, 20th-21st Centuries*. Boydell & Brewer / James Currey, p. 1-13

The Making of a Periphery: How Island Southeast Asia Became a Mass Exporter of Labor Bosma, U., 2019, New York: Columbia University Press. 304 p. (Columbia Studies in International and Global History)

The integration of food markets and increasing government intervention in Indonesia: 1815-1980s Bosma, U., 2019, *An Economic History of Famine Resilience*. Routledge, p. 142-161 19 p.

Free and Unfree Labor in Atlantic and Indian Ocean Port Cities (Seventeenth–Nineteenth Centuries) Brandon, P., Frykman, N. & Røge, P., Apr 2019, In : *International Review of Social History*. 64, S, 18 p.

Between the Plantation and the Port: Racialization and Social Control in Eighteenth-Century Paramaribo Brandon, P., Apr 2019, In : *International Review of Social History*. 64, S, 30 p.

De betekenis van de Atlantische slavernij voor de Nederlandse economie in de tweede helft van de achttiende eeuw Brandon, P. & Bosma, U., Jun 2019, In : *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*. 16, 2, p. 5-46 + i-xxx

Slavernijgeschiedenis zonder polderen: Observaties over een debat vol contrasten Brandon, P., Jul 2019, In : *B en M: tijdschrift voor beleid, politiek en maatschappij*. 46, 2, p. 258-264

Capitalism, Inequality and Labour in India Breman, J., Jul 2019, Cambridge University Press. 286 p.

Resilience to famine ca. 600 BC to present: An introduction Dijkman, J. & van Leeuwen, B., 2019, *An Economic History of Famine Resilience*. Dijkman, J. & van Leeuwen, B. (eds.). Oxon and New York: Routledge, p. 1-14 (Routledge Explorations in Economic History).

An Economic History of Famine Resilience Dijkman, J. (ed.) & van Leeuwen, B. (ed.), 2019, Oxon and New York: Routledge. 276 p. (Routledge Explorations in Economic History)

Learning how to manage risk by hedging: the VOC insurance contract of 1613 Gelderblom, O., de Jong, A. & Jonker, J., 30 Mar 2019, In : *European Review of Economic History*.

A View of the Occupational Structure in Imperial and Republican China (1640–1952) Guo, Y., Zhang, Z., van Leeuwen, B. & XU, Y., 2019, In : *Australian Economic History Review*. 59, 2, p. 134 158 p.

Coalmining, migration and ethnicity: a global history Knotter, A., 2019, *Making Sense of Mining History. Themes and Agenda's*. berger, S. & Alexander, P. (eds.). Routledge

Introduction. Flight or fight? Lucassen, L. & Heerma van Voss, A. F., 01 Jul 2019, *A global history of runaways: Workers, Mobility, and Capitalism, 1600-1850*. Rediker, M., Chakraborty, T. & van Rossum, M. (eds.). Berkeley: University of California Press, p. 1-21 21 p.

The Rise of the European Migration Regime and Its Paradoxes (1945–2020) Lucassen, L., 01 Aug 2019, In : *International Review of Social History*. p. 1-17

The final straw that broke the camel's back: Famine and migration, a global exploration Lucassen, L., 01 Oct 2019, *An Economic History of Famine Resilience*. Dijkman, J. & van Leeuwen, B. (eds.). Abingdon: Routledge, p. 248-269

Early Portuguese data for wage developments in India: Kannur (Cananor) 1516-1517 Lucassen, J. & Matos, P. T., 2019, In : *Ler Historia*. 75, p. 113-131

Diepe monetaariseren in de Lage Landen. De kopergeldwisseling van 1827-1828 Lucassen, J., 2019, In : *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde*. 106, p. 84-143

Construction of a census of companies for The Netherlands in 1896 Philips, R., 2019, In : *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*. 16, 1

Dutch, English and African shipbuilding craftsmanship in precolonial West Africa: An entangled history of construction, maintenance and repair Ribeiro da Silva, F., 2019, In : *International journal of maritime history*. 31, 3, p. 1-13 13 p.

China as a Nation, van Leeuwen, B. & van Zanden, J. L., 2019, *China in the Local and Global Economy : History, Geography, Politics and Sustainability*. Brakman, S., van Marrewijk, C., Morgan, P. J. & Salike, N. (eds.). London and New York: Routledge, 23 p. (Regions and Cities).

汉代中国、罗马帝国东部和巴比伦尼亚社会生活水平的比较 (The Standard of Living in Ancient Societies: A Comparison between the Han Empire, the Eastern Roman Empire and Babylonia), van Leeuwen, B. & Li, J., 2019, In : *经济社会史评论 (Economic and Social History Review)*. 2, p. 76-93 18 p.

Responses to famines in core regions of antiquity compared, van Leeuwen, B. & Li, J., 2019, *An Economic History of Famine Resilience*. Dijkman, J. & van Leeuwen, B. (eds.). Oxon and New York: Routledge, p. 17-32 (Routledge Explorations in Economic History).

A Global History of Runaways: Workers, Mobility, and Capitalism 1600-1850, van Rossum, M., Rediker, M. & Chakraborty, T., 2019, University of California Press. 266 p.

Labouring Transformations of Amphibious Monsters: Globalization, Diversity and the Effects of Labour Mobilization under the Dutch East India Company (1600-1800), van Rossum, M., 2019, In : *International Review of Social History*.

Running Together or Running Apart? Diversity, Desertion and Resistance in the Dutch East India Company Empire, 1650-1800, van Rossum, M., 2019, *A Global History of Runaways: Workers, Mobility, and Capitalism 1600-1850*. Rediker, M., Chakraborty, T. & van Rossum, M. (eds.). University of California Press, p. 135-155

Averting a Great Divergence. State and Economy in Japan, 1868-1937, Vries, P., 08 Aug 2019, Bloomsbury Publishing. 300 p.

The prospects of global history. Personal reflections of an old believer, Vries, P., 01 Apr 2019, In : *International Review of Social History*.

Spatial-economic development: The effect of urbanisation on education in China, 1890–present, Wang, M. & van Leeuwen, B., 2019, *Regional Economic Development and History*. Molema, M. & Svensson, S. (eds.). London and New York: Routledge, p. 164 181 p.

Constructing a Census of Chinese Regional Industrialization for 1933 The Case of Jiangsu and Guangdong Provinces, XU, Y. & Tang, Z., 2019, In : *Tijdschrift voor Sociale en Economische Geschiedenis*. 16, 2, p. 93-108

Het economisch belang van de slavernij voor de Republiek, Brandon, P. & Bosma, U., Oct 2019, In : *Tijdschrift voor Zeegechiedenis*. 38, 2, p. 71-74

Rust en Werk Plantation in Suriname and the Abolition of Slavery, Hijma, B., 2019, In : *On the Waterfront: Newsletter of the Friends of the IISH*. 38, p. 11-12 2 p.

Amsterdam diamantstad. Een nieuwe industrie, Hofmeester, K. & Metz, D., 2019, *Een Schitterende Erfenis: 125 jaar nalatenschap van de Algemene Nederlandse Diamantbewerkerbond*.

Klem tussen de lokale en mondiale markt, de Amsterdamse Haute Banque vanaf het midden van de zestiende tot het begin van de twintigste eeuw', I, 1550-1763, Jonker, J., May 2019, In : *Amstelodamum*. 106, 1, p. 25-45 20 p.



Klem tussen de lokale en mondiale markt, de Amsterdamse Haute Banque vanaf het midden van de zestiende tot het begin van de twintigste eeuw', II, 1763-1914, Jonker, J., Sep 2019, In : *Amstelodamum*. 106, p. 63-87 24 p.

Jef Partouns en de Zinkwit (Eijsden), Knotter, A., 2019, In : *Limburgensia*. De schatten van Schillings. p. 208-214

European Migration History Lucassen, L. & Lucassen, J. M. W. G., 16 May 2019, *Routledge International Handbook of Migration Studies*. Gold, S. & Nawyn, S. (eds.). Routledge

## **BIJLAGE 3 Bijzondere NEHA leerstoel Bedrijfs geschiedenis inclusief de sociale aspecten**

### **Verslag over 2019**

Joost Jonker

#### *Onderwijs*

In april-mei gaf ik hetzelfde bachelorcollege als in 2018, namelijk 'Kansen versus keuzes, westerse multinationals in ontwikkelingslanden' op basis van Olivier van Beemens boek Heineken in Afrika. Dit verliep weer succesvol, mede dankzij de gastsprekers, zodat ik besloot het in 2020 opnieuw aan te bieden. In plaats van het MA college 'Moraal in praktijk' bood ik nu een nieuw werkcollege aan, namelijk 'Theater als bedrijf, de Amsterdamse Schouwburg in de zeventiende en achttiende eeuw' in het verlengde van de NWO aanvraag met Frans Blom over hetzelfde onderwerp. Eén promovendus verdedigde in september met succes zijn dissertatie, namelijk Tim van der Valk (huishoudfinanciën en financiële systemen in Frankrijk en Nederland, 1960-2010), zodat er nog zeven resteren. Ik zat in één leescommissie, bij Universiteit Tilburg (Voermans, strohulzennijverheid). De langverbeide inventaris van het archief-Van Eeghen op het Stadsarchief Amsterdam verscheen inderdaad gedurende het verslagjaar.

#### *Onderzoek*

Als voorheen nam het met Oscar Gelderblom lopende onderzoek naar de evolutie van vroegmoderne geldmarkten in Europa vrijwel al mijn tijd in beslag. Een met Frans Blom ingediende VC aanvraag over de Schouwburg als bedrijf redde het opnieuw niet. Het H2020 project over het ontwerpen van een researchinfrastructuur voor digitalisering van bedrijfsgegevens startte formeel in april. Helaas kampte en kampt door Abe de Jong en mij samen aanstelde postdoc Joanna Ślawatiniec met ernstige gezondheidsproblemen die ervoor kunnen zorgen dat het onderdeel waar ik voor verantwoordelijk ben (WP11, Heritage) vertraging op kan lopen.

Zoals vorig jaar ook al gememoreerd vormt het H2020 project de kern van een aantal activiteiten. Nadat de IISG collega's ervoor gezorgd hadden dat Metamorfoze Van Oss' Effectenboek en de Gids bij de Prijscourant ging digitaliseren, wisten ze tegen het einde van 2019 ook te bereiken dat andere voor financieel-historisch onderzoek onmisbare bronnen als Van Nierop & Baak's Naamlooze Vennootschappen en het Financieel Adresboek hierop volgen. Dat kan mede door medewerking van dr. Ton de Graaf, archivaris van ABN AMRO, die bepaalde elders ontbrekende delen ter beschikking stelt. Zo krijgen we op afzienbare termijn alle naslagwerken digitaal ter beschikking die we nodig hebben om de beurskoersen te gaan invoeren. Ondertussen bracht een vrijwilligster de prospectuscollectie van NEHA/IISG verder in kaart, al lukte het maar steeds niet de web-tentoonstelling ook werkelijk te lanceren. In het verlengde van de overdracht van het AEX noteringsarchief aan het NEHA ontstonden plannen om bij bedrijfsleven en particulieren fondsen te werven om effectenprijzen en andere bedrijfsinformatie te digitaliseren volgens de Antwerpse SCOB-methode tot een historisch bedrijfsinformatiesysteem NEDHISFIRM. Dr. Ariëtte Dekker toonde zich bereid het voortouw te nemen, een project te ontwerpen en daadwerkelijk te gaan werven. Het NEHA zegde een startsubsidie toe, daarnaast kwam geld uit de overhead van EURHISFIRM, een aanvraag bij Capital Amsterdam loopt nog. Herman de Jong (Groningen)

nam dit project mede op zich en zal bovendien een NWO aanvraag indienen om alvast een begin te maken. Omdat met de volledige realisering daarvan zal nog wel enige tijd gemoeid zal zijn, kan het van belang zijn nu alvast onder ogen te zien dat mijn aanstelling bij het IISG in augustus 2020, afloopt. Hoewel ik mijn hoogleraarschap tot eind 2021 kan aanhouden, zullen onderhanden projecten of vervolgaanvragen door iemand moeten worden overgenomen om de continuïteit daarvan niet in gevaar te brengen.

#### *Publicaties*

‘Klem tussen de lokale en mondiale markt, de Amsterdamse Haute Banque vanaf het midden van de zestiende tot het begin van de twintigste eeuw’, II, 1763-1914’, Maandblad Amstelodamum 106-2 (2019) 63-87

‘Klem tussen de lokale en mondiale markt, de Amsterdamse Haute Banque vanaf het midden van de zestiende tot het begin van de twintigste eeuw’, I, 1550-1763’, Maandblad Amstelodamum 106-1 (2019) 25-45

(met Tijn van Beurden) ‘Hoe het geld op Curaçao uit de lucht kwam vallen’, Follow the money februari 2019 ([https://www.ftm.nl/artikelen/curacao-teert-opoffshore?utm\\_medium=social&utm\\_campaign=sharebuttonleden&utm\\_source=mail](https://www.ftm.nl/artikelen/curacao-teert-opoffshore?utm_medium=social&utm_campaign=sharebuttonleden&utm_source=mail))

#### *Presentaties*

‘Growing apart together, Patterns of private debt in the northern and southern Low Countries, 1500-1780’, (VUB Brussel 18 februari 2019)

‘Een kapitale band, archieven, bewaring en overdracht’, Stichting Capital Amsterdam, 20 maart 2019

‘The AEX listings archive to the NEHA’, IISG 2 april 2019 ‘The long life of a bright idea, negotiaties in the Dutch financial system’, Asser Institute, Den Haag, 10 april 2019

‘Een logische diversificatie? Koninklijke Shell en de petrochemie, 1925-1965’, studiedag 100 jaar petrochemie in de Lage Landen, Leuven 8 november 2019.